

Den utålmodige byråkraten – et portrettintervju med årets vannprisvinner Simon Haraldsen

«Å beskytte vannmiljøet mot forurensninger har vært min største drivkraft.»

Årets vannprisvinner om sin motivasjonsfaktor nummer én.

Vannprisen tildeles i år Simon Haraldsen, som i en lang årrekke har jobbet iherdig for et bedre vannmiljø. Simon har også stått bak mange av arrangementene til Norsk Vannforening. Han har sterke meninger, og er ikke redd for å fronte dem. Han uttrykker seg klart, trykker på knapper som få andre ville våget å trykke på, og har

hatt et pågangsmot mange av oss kan misunne ham. Og det har gitt resultater.

Men hvordan gikk det til, at årets vannprisvinner valgte vannmiljøet som sin kampsak? Vi har tatt en prat med prisvinneren for å få svar.

Jeg ankommer vannprisvinnerens nybygde hus på Grefsen i Oslo. Han står på verandaen og vinker meg inn når jeg kommer syklende, på el-sykkelen min, litt for sent til avtalen vår, varm i troya og en smule beskjemet over forsinkelsen. Men det er ingen tegn til sure miner her, jeg

Vinner av Vannprisen 2021, Simon Haraldsen. Foto: Knut Neerland / Magent

inviteres inn. Simon forteller om huset, som nylig er blitt ferdig, og unnskylder støyen fra en vifte som står og går etter en vannskade. Simon går ut på kjøkkenet for å koke vann til kaffen. Han setter på en CD med klassisk musikk.

– *Jeg er nettopp kommet hjem!*

Han snakker om Grefsen. Det er her han vokste opp. Det er her han hang på løkka og spilte fotball som barn, og det var her gleden over friluftsliv ble tent.

– *Det er helt knall å bo her på Grefsen. Vi er så veldig glade i marka! Jeg sykler mye opp til Lillomarka – jeg skulle hatt en el-sykel jeg også, jeg irriterer meg mye over dere el-syklister som tar meg igjen oppover bakkene. Jeg har sluttet å jogge, på grunn av en gammel fotballskade, så nå sykler jeg mye. Skeid er gamleklubben min, den ligger rett borti her.*

Var det fotballspiller du egentlig ville bli?

– *Barnepsykolog var det jeg ville bli! Jeg var veldig opptatt av psykologi på den tida, leste alt jeg kom over, deltok i samtalegrupper, diskutere psykologi med venner. Jeg tok grunnfag, men så var det tre års venteliste for å komme inn på 1. avdeling. En dag våknet jeg og tenkte: «Nei, dette gidder jeg ikke!» Jeg søkte meg til Trondheim, til NTH, som det het på den tida, og startet på byggavdelingen. Jeg hadde jobbet som snekker en periode før jeg studerte psykologi, og hadde lyst til drive med store utbyggingsprosjekter.*

Årets vannprisvinner, Simon Haraldsen, startet altså karrieren sin i Trondheim – han ville bygge. Men så gikk han lei.

– *Etter hvert ble jeg litt lei av betong, og jeg er jo friluftsmann, veldig glad i å fiske og opptatt av alt som har med vann å gjøre. Institutt for vassbygging fanget oppmerksomheten min. Så da ble det studiespesialisering innen VA-systemer og renses-teknologi isteden.*

Oslofjorden er i trøbbel. Å redusere forurensningen til denne fjorden har vært en av vannprisvinnerens motivasjoner gjennom hans langvarige arbeid for et bedre vannmiljø. Foto: Marit Carlsen

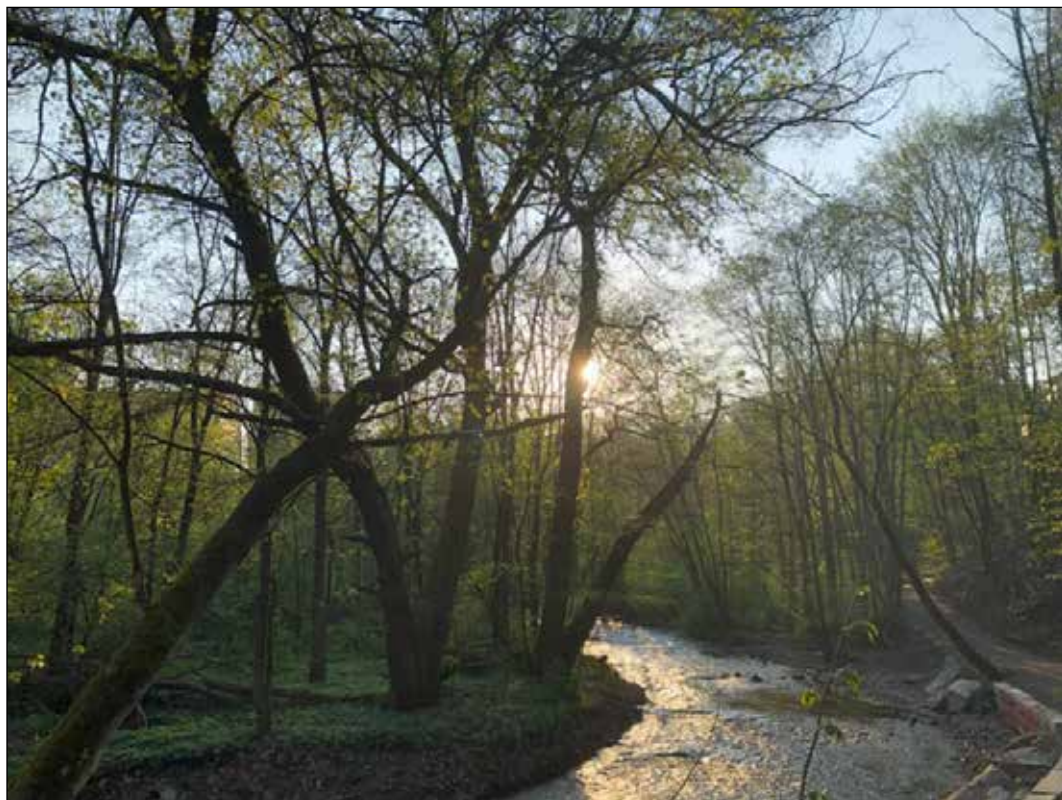
Og det må ha vært et ettertraktet studievalg – etter fullførte studier ved NTH ble Simon for-søkt headhuntet til oljebransjen.

– Det er faktisk ganske få VA-folk som har fått tilbud om å jobbe i oljebransjen, men det gjorde jeg. Jeg har alltid vært veldig glad i matematikk, jeg likte bygningsstatikk og hadde studert matrise-metoder i statikk. Det var ikke mange som hadde denne kombinasjonen, og Veritas ble interessert. De ville at jeg skulle jobbe med kontrollsystemer på oljeplattform, men jeg valgte å ikke ta imot tilbudet. Interessen for vannmiljøet tok mer og mer over.

– Jeg hadde jo tatt hovedoppgaven min i Gaustad-bekken. Den var svært forurenset på den tida, kanskje den mest forurensete bekken i Oslo. Gaustadbekken gikk lukket mange steder, men ved Blindern gikk bekken åpen, og det var store utfordringer med lukt. Bekken var full av bakterier og organisk forurensning, og det var null selvrensing på de lukkede strekningene. Vann- og avløpsavde-

lingen i Oslo kommune skjønte at noe måtte gjøres. Min oppgave ble å finne kilder til forurensing og foreslå tiltak for å bedre vannkvaliteten.

– Jeg har aldri vært så mye nede i kummer som jeg var på den tida der. Jeg husker at det var noen som nærmest hetset meg for det – de syntes det var veldig rart at en nyutdannet sivilingeniør ville jobbe nede i kloakken. Men jeg lærte mye av den jobben! Jeg fikk se svært dårlige separatsystem, der kloakk ble ledet ut i bekken via overvannsledninger, og jeg lærte hvordan kildeporing fungerer i praksis. Vi brukte sporstoffet rhodamin allerede på den tida, men også pingpongballer med husnummer på for å finne lekkasjepunkter og feilkoblinger. Det var trist å se at så mye urensset kloakk gikk rett ut i bekken via dårlige avløps-system og ødela store deler av vassdraget og nærmiljøene. Dette prosjektet ble virkelig en vekker for meg, og for mitt engasjement på avløpssektoren! Tevannet på kjøkkenet har kokt opp for lenge siden. CDen har spilt seg ferdig. Han har mye på

Alnaelva. Oslos lengste og mest forurensete elv, med svært dårlig økologisk tilstand. Foto: Marit Carlsen

hjertet, årets vannprisvinner, og han liker å fortelle, prater som en foss. Men nå går han ut på kjøkkenet igjen for å koke opp vannet på nytt. Så kommer han tilbake og lager kaffe og te til oss.

– Denne korona-pandemien har påvirket meg ganske direkte. Rett før hele greia brøyt ut, hadde jeg tenkt til å jobbe med hovedplaner igjen, og utarbeide avløpsplaner for kommuner som ønsker bistand. Selv om jeg er blitt pensjonist, hadde jeg ikke tenkt til å gi meg helt. Men jeg vil ikke veilede via en PC-skjerm. Det er svært viktig at en hovedplan får en god lokal forankring, noe som krever en god prosess med fagfolkene i kommunen. Det lot seg ikke gjøre i koronatiden.

Å hjelpe kommuner med avløpsplaner er dog ikke noe nytt for prisvinneren. Han har mye erfaring med det; å lage hovedplaner. Det var nettopp Simon Haraldsen som i sin tid introduserte hovedplaner som planverktøy. Og i kjølvannet av dét opprettet han eget konsulent-

firma for å gi råd om VA-planlegging til kommunene.

– Det er jeg stolt av! Av å ha fått på plass hovedplaner, som er et så viktig verktøy for kommunene. Hovedplaner er helt essensielt i kampen mot avløpsvann på avveie. Jeg har fortsatt et eksemplar av den første veilederen for hovedplaner som jeg utarbeidet i SFT.

Da dette skjedde, jobbet altså Simon i Statens forurensningstilsyn (SFT), som nå er en del av Miljødirektoratet. Men hvorfor er han overbevist om at hovedplaner er så viktig?

– Det er ett viktig suksesskriterium her: hovedplaner MÅ forankres politisk! En hovedplan skal være kommunens styringsdokument for avløps håndteringen, vise retninger for prioriteringer og mål, og forankre VA-virksomhetens behov for tiltak. Da må planen forankres hos de som bevilger penger og staker ut kursen for videre vekst og arealutvikling. Mange kommuner må bli flinkere

Overvann i gate i Oslo. Drift og tømning av sandfang for å redusere forurensning fra vei har vært en av de sakene som Simon har løftet frem og rettet fokus mot de senere årene. Foto: Marit Carlsen

til å oppdatere sine hovedplaner med tilhørende handlingsplaner.

– Dette med viktigheten av politisk forankring av avløpstiltak viste seg eksempelvis gjennom Morsa-prosjektet og Aksjon Jærvassdrag i sin tid. Sistnevnte hadde ikke den nødvendige politisk forankring, og var dessuten heller ikke så godt faglig organisert som Morsa-prosjektet. Vi så et helt annet temposkifte og utvikling i Morsa-prosjektet med tanke på kollektiv innsats og gjennomføringskraft. Jeg fikk muligheten til å følge med på disse spennende prosjektene i SFT-tiden.

Før tida i SFT, jobbet Simon i NIVA. Han så egentlig for seg en forskerkarriere.

– Jeg har fått høre at det å gå fra en mulig forskerkarriere i NIVA til en jobb i SFT var et karriermessig tilbakesteg, men jeg ble lei av konsulentbransjen. Lei av å konkurrere om prosjekter, lei av å stå alene med utviklingsarbeid. Jeg ville samarbeide! For å komme videre, i riktig retning, er det nødvendig med godt lagarbeid – på tvers av fagmiljøer, og på tvers av organisatoriske enheter. Dessuten er det i miljøforvaltningen man har størst mulighet til å påvirke de som forurensar og bidra til målrettede resultater i vannmiljøet, både på kort og lang sikt.

Han er i siget nå, vannprisvinneren. Det er tydelig at samarbeid er noe som motiverer ham. Kanskje er det interessen for psykologi, hvordan mennesker fungerer, som tenner gnisten?

– Å ha litt kunnskap om psykologi kan komme godt med i mellommenneskelige relasjoner – å kunne kommunisere godt, særlig i utfordrende situasjoner. Jeg har frontet noen regelverk som har møtt betydelig motstand. Da har det vært nyttig med innsikt i og interesse for hvordan upopulære krav bør kommuniseres.

Hvorfor er samarbeid så viktig?

– Jeg er jo ingeniør selv, og vet at det som kjenner tegner mange av oss er at vi ofte velger en rett linje frem mot mål. For å kunne se muligheter og løsninger for de utfordringene vi står overfor, må vi være kreative og tenke fremtidsrettet. Gårsdagens løsninger holder ikke lenger! Vi trenger et tettere avløpssamarbeid på tvers av kommunegrenser for å styrke og heve kompetansen. Kommunenes muligheter fremover, til blant annet å ivareta

klimahensyn i avløpsplanleggingen, er avhengig av bedre samarbeid på tvers.

– Det kan også skorte på evner til å kommunisere behov, både oppover i egen linje, men også til politikere. Det er ikke lenger slik at Statsforvalteren tiltaksstyrer kommunene. Denne «foreldrerollen», som Fylkesmannen tidligere hadde, syntes mange kommuner var ganske behagelig. Men det er det slutt på. Kommunene må nå selv finne tiltak som avhjelper egne problemer, og da er det helt essensielt å kunne kommunisere behovet til politisk og administrativ ledelse i egen kommune. Det kan mange VA-ingeniører bli bedre på. Her kan hovedplaner spille en viktig rolle for å skape forståelse for kommunens investeringsbehov.

– Å kunne kommunisere godt er viktig for å nå frem med budskapet sitt. Se på vannområde PURA, for eksempel, de har en prosjektleder som er god på kommunikasjon. Hun har vært synlig og

Oslo kommunes overvannsgruppe på befaring i Sogn hagekoloni. Undersøkelse av fordrøyningsløsning for tilkobling til taknedløp. Diskusjon om gode løsninger på tvers av strukturelle og faglige grenser, noe som årets vannprisvinner trekker frem som en svært viktig suksessfaktor i arbeidet med overvannshåndtering. Foto: Marit Carlsen

tydelig. Hun har lagt godt til rette for en kollektiv innsats i vannområdet.

«VA-ingeniørene må opp av grøfta og inn i et tettere samarbeid med arealplanleggerne!»

Simon Haraldsen om viktigheten av samarbeid

For å skape forståelse for behovene, må vi altså samarbeide på tvers av fagretningene og kommunisere på en slik måte at mottaker forstår, og mottakeren er som regel ikke en VA-ingeniør?

– Ja, nettopp, og dette kan være utfordrende, spesielt for små kommuner med få folk og begrenset kompetanse. Jeg synes vi ser en slags Matteus-effekt i VA-miljøet; de sterke tar fra de svake. Større kommuner med et stort, sterkt fagmiljø, ofte med bedre lønninger og gode utsikter til faglig utvikling, tiltrekker seg kompetente folk fra mindre kommuner der fagmiljøet er lite og med færre kollegaer å diskutere med. Dermed økes den uheldige, skjeve fordelingen av kompetanse og ressurser i kommunene. Innenfor ett og samme nedbørsfelt kan det være et stort gap i gjennomføringskraften i nedstrøms- og oppstrømskommuner.

Ok, samarbeid er viktig. De fleste kan nok si seg enig i det. Men hvordan skal vi få det til?

– Overvannsproblematikken bør være en viktig døråpner for samarbeid på tvers. VA-ingeniørene må opp av grøfta og inn i et tettere samarbeid med arealplanleggerne. Håndtering av overvann på overflaten krever at arealplan- og reguleringsmyndigheten får et økt ansvar. I Oslo, for eksempel, har Plan- og bygningsetaten etter hvert tatt ansvar – og det er bra! – for det er her de fleste premissene for flom- og overvannsproblematikken legges. For et par år siden, på et seminar om overvann som Fylkesmann i Oslo og Akershus arrangerte, spurte jeg deltagerne om det var kommuner hvor plan-etaten hadde fått et slikt hovedansvar. Jeg så ingen hender i været den gangen, i 2017. Det syntes jeg var merkelig. Det er fagfolkene på plan- og byggesak som må spille en nøkkelrolle og bidra til at minst mulig av overflatevannet går ned i rørsystemet. Dette håper jeg har endret seg i flere kommuner nå, som i Oslo. VA-miljøet får da en viktig støttefunksjon opp mot planmiljøet.

– Det er også viktig at plan- og bygningsloven blir bedre og mer innrettet mot klimatilpasning. Ikke

Overvannsløsning i Telthusbakken, Oslo.

Foto: Marit Carlsen

Regnbed i Thorvald Meyers gate, Oslo.

Foto: Marit Carlsen

minst for å styrke kommunenes hjemmelsgrunnlag, slik at de kan pålegge tiltak. Jeg tenker spesielt på tiltak for eksisterende bebyggelse.

Hvor bør fokus rettes for å få god kvalitet i overvannshåndteringen i kommunene?

– NOUen om overvann fra 2015 er en viktig utredning med gode forslag til nye virkemidler, men et viktig virkemiddel synes jeg manglet, nemlig ledelse. Ledelse er underkommunisert som virkemiddel i overvannsproblematikken. Jeg har ikke hørt dette nevnt på overvannsseminar mange ganger. Skal vi jobbe godt på tvers, må ledelsen involvere seg sterkere. Tverrfaglige uenigheter, gjennomføringskraft og tiltak på tvers må løftes, og beslutninger må tas på ledernivå. Hvis ikke, kommer ikke kommunene videre – da blir man stående i stampe og kommer ikke i mål. Dette handler også om at ledelsen bør bli godt nok informert om skadepotensial og de kostnadsbesparelser kommunen kan oppnå gjennom forebyggende tiltak. Ekstremværet kommer til å bli svært utfordrende å håndtere, nå og i fremtiden. For øvrig vil gode overvannsplaner bli viktig – også for større områder.

«Ledelse er underkommunisert som virkemiddel i overvannsproblematikken.»

Årets vannprisvinner etterlyser involvering fra ledelsesnivå i arbeidet med å finne gode løsninger innen overvannsproblematikken.

Du trekker nok en gang fram forankring og samarbeid som nødvendige suksessfaktorer?

– Ja. Det er helt essensielt. Manglende samarbeid opplevde jeg på nært hold i fylkessammenslåingen til Viken. Fylker med svært ulik erfaring og progresjon ble slått sammen og det ble utfordrende å finne en felles fremdrift. Det var også svært ulikt hvor oppdatert de ulike fylkene var på for eksempel utslippstillatelser. Dette gjorde det nye samarbeidet utfordrende.

Men utfordringer er til for å overkommes, og Simon forteller at han tok tak i dette ved å utforme en felles mal for utslippstillatelser innenfor avløpssektoren for hele Viken da han jobbet for Fylkesmannen i Oslo og Viken. Malen viser hvordan avløpsstandarden gjennom utslipps-

tillatelsene må løftes i Viken-kommunene fremover. Malen ble også et viktig innspill til Miljødirektoratets nasjonale veileder for utslippstillatelser.

Du har mottatt mange gratulasjoner etter at det ble kjent at du er årets vannprisvinner. Mange setter stor pris på innsatsen din. Men du har opplevd en del motvind på veien. Hva har gitt deg utholdenhet og pågangsmot alle disse årene?

– Ja, jeg har stått i en del motstand oppigjennom årene, det er sikkert. Men jeg har beholdt motivasjonen, jeg har fortsatt tro på gode løsninger. Og så tåler jeg motstand godt etter en del år i manesjen, jeg har blitt tøffere med årene. Etter hvert opparbeider man seg mye kompetanse og erfaringer, og får lettere støtte og respekt for det man sier. Jeg tør å stå for egne meninger, men det har selvsagt vært tøft og ubehagelig til tider.

– Tøffeste utfordring var innføringen av ADK-systemet, som jeg utviklet og gjennomførte i SFT-tiden. ADK-systemet er et omfattende kompetansesystem for legging av avløpsledninger. Da opplevde jeg mye motstand. Jeg husker jeg stod på

Teglverksdammen – rensedam i gjenåpnede Hovinbekken, Oslo. Foto: Marit Carlsen

podiet på en MEF-konferanse med 500 rørleggere og maskinentreprenører i salen. Alle var sinte! Der stod jeg og sa at de måtte på et obligatorisk tre ukers kurs for å lære noe de selv mente de allerede kunne! Avløpsbransjen er full av «grand old men» og dessverre har basisopplæringen på legging av avløpsrør hatt store mangler i mange år. I etableringsfasen fikk vi tilrettelagt for to opplæringssteder – nå er det 19, har jeg fått vite av Norsk Vann – spredt over hele landet. Så jeg er litt stolt av å ha dratt i gang dette store systemet.

– Vi vet jo at mange rør og ledningsnett har svært dårlig kvalitet, og at god kvalitet i anleggsutførelsen er helt avgjørende for at vi skal lykkes i forny-

elsesarbeidet og forhindre at avløpsvann kommer på avveie. Norsk Vann har estimert at Norge skal bruke 330 milliarder kroner på å fornye gamle og dårlige VA-systemer fram mot 2040. Disse enorme midlene må selvsagt forvaltes på best mulig måte. Han ble ikke psykolog, Simon Haraldsen. Han var for utålmodig til vente i kø, på vei inn til mellomfag. Men interessen for psykologi tok han med seg. Og kanskje var det nettopp mangelen på tålmodighet som har gjort ham så effektiv.

Skrevet av Marit Carlsen